

*І.І. Червен, д.е.н., професор
М.І. Кареба, к.е.н., ст. викладач
Миколаївський державний аграрний університет*

Розвиток інвестиційної діяльності у Миколаївському регіоні, проблеми та основні напрямки їх вирішення

Найбільш вагомим чинником економічного зростання в аграрній сфері економіки та покращення добробуту населення є інвестиційна діяльність, яка водночас виступає і засобом забезпечення продовольчої безпеки держави та гарантом екологічного захисту довкілля. Без кардинального збільшення обсягів цих інвестицій вихід із глибокої соціально-економічної кризи неможливий. Тому однією з ключових проблем сучасного етапу економічного розвитку України є створення надійної системи залучення інвестиційних ресурсів.

Проблема забезпечення належного розвитку інвестиційної діяльності знаходиться в центрі уваги значної частини науковців, у тому числі Г.Александера, В.Г. Андрійчука, Д.Бейлі, А.Г. Бидика, І.О. Бланка, О.І.Волкова, В. Гайдуцького, Ю.Є. Губені, Н.М. Давиденка, М.І. Кісіль, М.Коденської, В.Я. Месель-Веселяка, О.В. Мертенс, П.Т. Саблука, В.П. Савчука, Р.А. Фатхутдінова, Г.В. Черевка, У. Шарпа, В. Шеремета, О.Ястремської та ін. У той же час цілий ряд пов'язаних з нею питань все ще залишається не до кінця вивченим. Метою даної статті є висвітлення результатів проведеного нами аналізу розвитку інвестиційної діяльності по основних сферах економіки Миколаївщини, обсягів залучених нею в аграрний сектор іноземних інвестицій, існуючих тут проблем і основних напрямків їх вирішення.

Для забезпечення свого ефективного розвитку кожне підприємство, об'єднання і регіон повинні здійснювати відповідну інвестиційну діяльність. Інформація про обсяги інвестицій в економіку Миколаївської області та їх розподіл по видах її діяльності наведено в табл.1

Таблиця 1

Обсяги та структура інвестицій в основний капітал Миколаївської області за видами економічної діяльності*

Види діяльності	Роки									Індекс 2009р. до 2001р.
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Обсяги інвестицій, млн. грн.										
Усього	749,3	1037,3	1312,1	1963,1	2534,5	3117,6	3698,8	4332,6	4021,9	5,37
у тому числі:										
– сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	79,2	174,1	86,0	119,8	166,6	233,7	258,1	496,1	308,7	3,90
– промисловість	331,7	511,2	597,5	687,4	1401,4	1574,3	1503,9	1583,3	1641,0	4,95
– торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	27,0	45,7	119,0	95,4	166,3	257,1	454,3	512,3	409,5	15,17
– діяльність транспорту та зв'язку	143,8	121,9	279,8	389,1	354,6	457,8	721,4	700,8	1106,0	7,69
– фінансова діяльність	15,7	22,8	16,7	19,9	21,4	29,5	49,4	71,4	29,6	1,89
Структура інвестицій, %										
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
у тому числі:										
– сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	10,6	16,8	6,6	6,1	6,6	7,5	7,1	11,5	7,7	0,73
– промисловість	44,3	49,3	45,5	35,0	56,3	50,5	40,7	36,4	40,8	0,92
– торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	3,6	4,4	9,1	4,9	6,6	8,2	12,3	11,8	10,2	2,83
– діяльність транспорту та зв'язку	19,2	11,8	21,3	19,8	14,0	14,7	19,5	16,2	27,5	1,43
– фінансова діяльність	2,1	2,2	1,3	1,0	0,8	1,0	1,3	1,7	0,7	0,33

* Побудована за даними статистичного щорічника Миколаївської області за 2009 рік.

З наведених у вказаній таблиці даних бачимо, що по більшості видів економічної діяльності в останні роки склалася відносно стійка тенденція до зростання обсягів інвестицій. Однак окремі роки мали місце деякі коливання. Негативним явищем є те, що в 2009 р. проти 2008р. і по економіці Миколаївської області в цілому, і по сільському господарству, мисливству та

пов'язаних з ними послугах, торгівлі, фінансовій діяльності відбулося зменшення. За досліджений період часу загальна сума інвестицій в економіку Миколаївщини в цілому зростає в 5,37 рази, але, на жаль, це за рахунок не виробничих сфер економіки, а торгівлі та транспорту. При цьому найбільш низький індекс склався у фінансовій діяльності та сільському господарстві, частки яких за 2001 – 2009рр. скоротилися відповідно в 3,0 і 1,4 разів. Звичайно ж вказане викликає занепокоєння і в майбутньому цього не можна допустити.

Оскільки для збільшення обсягів інвестицій потрібні відповідні джерела фінансування впродовж дослідження розглянемо їх розміри та структуру по дослідженій нами області (в табл.2).

Наведено у цій таблиці дані свідчать, що загальна сума джерел фінансування інвестицій на Миколаївщині у динаміці за 2001-2008рр. поступово зростала, але у 2009р. у зв'язку з фінансовою кризою вона помітно (на 310624 тис.грн) зменшилася. Така ж закономірність мала місце і по кредитах банків та інших позиках. Стосовно таких джерел фінансування як кошти державного і місцевих бюджетів, а також обсягів коштів іноземних інвесторів та інших джерел фінансування слід вказати, що по всіх них в динаміці по досліджених роках склалися помітні коливання. Стійка тенденція до зростання мала місце лише по власних коштах підприємств та організацій, без яких у сучасних скрутних умовах нам не обійтися.

На жаль, в аграрній сфері економіки України і в тому числі - її Миколаївської області питома вага власних джерел інвестування є значно більшою ніж по економіці в цілому. За даними О.М. Карасика [1], активи сільгосп підприємств на 91% створені за рахунок власного капіталу, а на 9% за рахунок короткострокових залучень коштів. Ураховуючи гостру нестачу у господарств фінансових ресурсів держава повинна (хоча б тимчасово) звільнити сільгосптоваровиробників від сплати ПДВ, а підприємства – активізувати роботу по розширенню ринків збуту своєї продукції.

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал Миколаївської області за джерелами фінансування*

Показники	Роки									Індекс 2009р. до 2001р.
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
У фактичних цінах, тис.грн.										
Усього	743330	1037306	1312127	1963050	2534501	3117579	3698758	4332558	4021934	5,37
у тому числі за рахунок:										
– державного бюджету	20422	25475	84636	447333	335453	390544	323448	217674	145489	7,12
– місцевих бюджетів	44005	27189	36267	45329	16910	50889	82372	147722	108909	2,47
– власних коштів підприємств та організацій	541946	763918	986922	1255944	1805673	2071758	2544716	2987147	3349665	6,18
– коштів іноземних інвесторів	24779	20922	10863	10380	36567	26138	3924	9556	7708	0,31
– кредитів банків та інших позик	4755	17635	52368	107678	216572	422220	468803	606333	253422	53,30
– інших джерел фінансування	88020	151267	115288	56716	85743	102260	126305	219955	68896	0,78
Відсотків до загального обсягу										
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	X
у тому числі за рахунок:										
– державного бюджету	2,7	2,4	6,5	22,8	13,2	12,5	8,7	5,1	3,6	1,33
– місцевих бюджетів	5,9	2,6	2,8	2,3	0,7	1,6	2,2	3,4	2,7	0,46
– власних коштів підприємств та організацій	72,3	73,7	75,2	64,0	71,3	66,5	68,8	68,9	83,3	1,15
– коштів іноземних інвесторів	3,3	2,0	0,8	0,5	1,4	0,8	0,1	0,2	0,2	0,06
– кредитів банків та інших позик	0,7	1,7	3,9	5,5	8,5	13,6	12,7	14,0	6,3	9,0
– інших джерел фінансування	11,7	14,6	8,8	2,9	3,4	3,3	3,4	5,1	1,7	0,15

* за даними статистичного щорічника Миколаївської області за 2009 рік

У цих умовах господарствам вкрай потрібні державні та інші інвестиції (тим більше, що практично всі матеріально-технічні засоби, що постачаються сільгосптоваровиробникам, в останні роки постійно дорожчають). Зокрема, для придбання нового зернового комбайна ДОН-1500 (середня ціна якого на початок 2010 року становила 790000грн.) аграрним товаровиробникам необхідно було продати зернових 756т, або молока 260т. У 1990 році ця

кількість становила відповідно 170 і 150т, або у 4,5 і 1,7 разів менше. Для купівлі комбайна іноземного виробника (John Deere – Т660) необхідно 235000 євро, або 2491000 грн., тоді слід продати 2385т зерна, або 818т молока [2]. Великі втрати потрібні і на паливо-мастильні матеріали. Наприклад, на обробіток 1га землі в Україні втрачається близько 120л дизпалива, що на 33% більше, ніж у середньому по Європі [3].

Альтернативним джерелом капітальних вкладень можуть бути зовнішні джерела інвестування у формі коштів фінансово-кредитних установ. Українська банківська система знаходиться на стадії розвитку, однак уже володіє ресурсним потенціалом для інвестування у промисловість і практичним досвідом щодо використання сучасних фінансових інструментів – таких, як факторинг і форфейтинг. Ці операції можуть бути впроваджені одночасно для вирішення двох завдань: задоволення потреб підприємств у додаткових оборотних коштах та інвестування в основні засоби [4].

Ураховуючи нестачу в нашій країні власних фінансових ресурсів, необхідно збільшувати обсяги залучених іноземних інвестицій. Конкретні дані про розміри прямих іноземних інвестицій в аграрну сферу Миколаївської області за 2007-2009рр. зосереджено в табл.3.

Як бачимо, в аналізовані роки обсяги залучених в аграрний сектор економіки Миколаївщини іноземних інвестицій були неоднаковими: найбільшими – у 2007р., а найменшими – у 2008р. При цьому самі великі залучення іноземних коштів у всі роки мали Миколаївський і Жовтневий райони, а найменші – Березанський. На жаль, і інші адміністративні райони області зовсім не одержували іноземних інвестицій, що у сучасних кризових умовах негативно відображається на ефективності функціонування їх сільськогосподарських формувань.

На наш погляд, для активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки необхідно: розробити пакет нових законів, які будуть надавати пільги іноземним інвесторам, що вкладатимуть свої кошти в аграрний сектор економіки; обмежити втручання держави в приватні

інвестори сільськогосподарських підприємств; норм українського законодавства узгодити з нормами європейських країн тощо.

Таблиця 3

Обсяги та структура прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області*, тис. дол. США

Райони	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009р. у % до	
				2007р.	2008р.
Всього	180012,8	144169,3	170845,30	94,9	118,5
Миколаївський	101326,3	67250,0	76795,7	75,8	114,2
Вознесенський	4361,1	3956,1	3926,0	90,1	99,2
Березанський	21,4	50,1	19,2	89,7	38,3
Жовтневий	63616,6	65222,3	78418,3	123,3	120,2
Кривоозерський	5564,2	5524,9	5540,8	99,6	100,3
Новоодеський	360,5	305,7	297,3	82,5	97,3
Очаківський	1125,2	3205,5	1076,5	95,7	35,6
Первомайський	3637,5	5304,8	4771,5	131,2	89,9

* За даними статистичного управління Миколаївської області

З метою залучення іноземних інвестицій доцільно, щоб вітчизняні товаровиробники брали участь у міжнародних виставках-ярмарках. Здійснюючи виставкову діяльність, суб'єкти малого та середнього підприємництва матимуть можливість підняти свій рівень і залучати до співпраці підприємців різних регіонів і країн.

Цінно, що в Миколаївській області вже зроблено деякі заходи щодо залучення іноземних інвестицій: відкрито інвестиційний WEB-сайт «Інвестиційні можливості»; створено інформаційний CD-диск про регіон; проведено семінари з питань залучення іноземних інвестицій, в яких приймали участь фахівці райдержадміністрацій області. У той же час поки що залишаються питання, пов'язанні з інформаційним забезпеченням, реалізацією системних інвестиційних пакетів, підвищенням ефективності державного управління процесами іноземного інвестування на регіональному рівні, наданням іноземним інвесторам відповідних гарантів, розробкою стратегії залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарське виробництво області.

Крім того, для збільшення обсягів іноземних інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області, на нашу думку, необхідно: створити

позитивний інвестиційний імідж Миколаївщини на міжнародному рівні; активізувати діяльність по залученню іноземних інвестицій у спеціальній економічній зоні «Миколаїв»; здійснювати інформаційне забезпечення процесів іноземного інвестування; сприяти реалізації інвестиційних проектів, що мають суттєвий вплив на розвиток економіки області; підвищити ефективність державного управління процесами іноземного інвестування на регіональному рівні тощо.

Слід визнати, що окремі інвестори будують свої відносини із сільськогосподарськими підприємствами, які входять до інтегрованих формувань, не на еквівалентній основі, привласнюючи більшу частину виробленої продукції, погіршуючи таким чином і без того їх тяжкий стан.

Науково-дослідна сфера має орієнтуватися на ринок новітніх розробок, вивчати попит на наукову продукцію, створювати такі технології, які б в умовах сучасної економіки відповідали критеріям ефективності, були маловитратними, ресурсоощадними й екологічно безпечними [5].

Одним із перспективних інвестиційних формувань, важлива складова яких – науково-дослідні установи, є технопарки, що одержали значний розвиток у розвинених країнах світу. В Україні, на жаль, поки що є суттєві недоліки їх розвитку. Зокрема, у 2009 році активність технопарків практично зведено до нуля: кількість діючих проектів технопарків зменшилася майже в 7 разів (із 108 до 17) [6]. Основними заходами, які має здійснювати держава у сфері підтримки розвитку технопарків, є: їх звільнення від сплати ввізного мита, від податків на прибуток та додану вартість; безвідсоткове (повне або часткове) кредитування; застосування системи прискореної амортизації основних засобів.

Обов'язковими елементами інвестиційної діяльності в ринкових умовах є: вибір конкурентоздатних проектів на конкурсній основі; орієнтація на швидку віддачу витрат; економічне обґрунтування інвестицій з врахуванням ринку збуту продукції і її якості; урахування виробничих можливостей конкурентів [7]. А основними напрямками здійснення

інвестицій в аграрній сфері у сучасних умовах мають бути: реалізація інноваційних проектів; впровадження нової техніки і прогресивних технологій, оновлення сортового складу пасивів сільськогосподарських культур, удосконалення племінних якостей тварин та підвищення кваліфікації кадрів.

Особливо велике значення належне інвестування має у насінництві, де важливе місце повинні зайняти державні субсидії селекційним центрам та спеціалізованим насінницьким господарським структурам. Водночас держава повинна здійснити відповідні заходи щодо обмеження необґрунтованого завезення нових сортів і насінневого матеріалу з інших країн і збереження здобутків вітчизняних селекціонерів.

В умовах нестачі у підприємств фінансових ресурсів, необхідних для здійснення відповідних капітальних вкладень, велике значення має інвестиційний лізинг, який є одним із різновидів довгострокового кредиту, що надається у натуральній формі і погашається у розстрочку. В сучасних умовах дана форма досить приваблива для залучення позикових ресурсів, оскільки гостру нестачу інвестицій у цьому випадку можна перекрити здаванням у лізинг тимчасово не використовуваних виробничих об'єктів. Однак українські підприємства, на жаль, дану можливість не реалізують. Аналогічна ситуація спостерігається і з інвестиційним селенгом – передачею підприємствам прав на користування і розпорядження майном за певну плату.

На увагу заслуговує досвід Білорусі, в якій визначені так звані «точки випередженого росту», де повинні концентруватися крупні інвестиції для прискореної модернізації провідних підприємств і виробництва продукції вищих категорій якості. Це будуть об'єкти першочергового інноваційного розвитку і швидкого освоєння зовнішніх ринків.

Для покращення інвестиційного забезпечення розвитку АПК нашої країни необхідно: створити відповідну інфраструктуру його фінансової підтримки; державну підтримку аграрного сектору економіки

удосконалювати з урахуванням вимог СОТ; створити систему кооперативних банків і фонд кредитних гарантій, а також належну систему захисту прав інвесторів; активізувати участь українських підприємств у міжнародних презентаціях пріоритетних інвестиційних проектів (через засоби масової інформації зарубіжних країн та Інтернет).

Впровадження в практику нашої країни і в тому числі – Миколаївської області висвітлених у даній статті заходів сприятиме активізації інвестиційних процесів, а на цій основі - і підвищенню ефективності діяльності формувань АПК.

Література

1. Карасик О.М. Фінансові проблеми агропромислового комплексу України /О.М. Карасик // Таврійський науковий вісник. Збірник наукових праць ХДАУ. Вип.51. – 2007. – С.348-354
2. Дідковська Л.І. Інноваційні перетворення у формуванні матеріально-технічної бази аграрного сектору /Л.І. Дідковська //Економіка АПК. – 2010. - №9. – С.131-137
3. Environment and energsy rankings //www. dataranking. com.
4. Галкіна А.С. Концепція механізму розвитку кредитних операцій банку на основі факторингу та форфейтингу /А.С. Галкіна //Економіка і організація управління: збірник наукових праць. Вип.3 /Під загал. редак. П.В.Єгорова. – Донецьк: ДонНУ, Каштан. – 2008. – С.177-183
5. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу /П.А. Лайко, М.Ф. Бабієнко, П.М. Музика, Є.Л. Бузовський, О.І.Гойчук, М.М. Кулаєць //Економіка АПК. – 2007. – №12. – С.85-91
6. Шпикуляк О.Г. Організаційні форми і методи інноваційної діяльності у розвитку аграрної сфери економіки /О.Г. Шпикуляк, В.М. Русан, Л.І.Курило, П.В. Павлик, І.Ю. Розгон //Економіка АПК. – 2010. – №12. – С.119-124
7. Федоренко В.Г. Інвестування: підручник /В.Г. Федоренко. – К: Алеута, 2006. – 407с.

- Висвітлено результати аналізу розвитку інвестиційної діяльності і залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області. Виявлено існуючі тут проблеми і наведено цілу низку напрямків їх вирішення.
- Освещены результаты анализа развития инвестиционной деятельности и привлечения иностранных инвестиций в аграрный сектор Николаевской области. Выявлены имеющиеся тут проблемы и приведен целый ряд направлений их решения.
- The results of analysis of development of investment activity and bringing in of foreign investments are lighted up in the agrarian sector of the Nikolaevskoy area. Present here problems are exposed and a number of directions of their decision is resulted.